

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ. ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезі висвітлено значення інформаційних технологій у сучасному освітньому процесі та їхню роль у вихованні інформаційної культури молоді. Розглянуто зміст поняття «інформаційна культура», її складники та умови формування. На основі аналізу сучасних досліджень охарактеризовано педагогічні технології, що сприяють розвитку інформаційної грамотності, критичного мислення та безпечної поведінки в інформаційному середовищі. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до цифрової освіти, яка повинна базуватися як на технічних, так і на гуманітарних складниках.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційні технології, цифрова освіта, критичне мислення, молодь, цифровізація, медіаграмотність, інформаційна безпека.

Abstract

The thesis highlights the importance of information technologies in the modern educational process and their role in educating the information culture of youth. The content of the concept of "information culture", its components and conditions of formation are considered. Based on the analysis of modern research, pedagogical technologies that contribute to the development of information literacy, critical thinking and safe behavior in the information environment are characterized. The conclusion is made about the need for a comprehensive approach to digital education, which should be based on both technical and humanitarian components.

Keywords: information culture, information technologies, digital education, critical thinking, youth, digitalization, media literacy, information security.

Вступ

Інформаційна культура – одна з ключових компетентностей сучасної людини. В умовах глобальної цифровізації вона перетворюється з додаткового вміння на життєво необхідну навичку. Особливо актуальною ця проблема стає для молоді, яка щоденно стикається з величезними обсягами цифрової інформації, значна частина якої є маніпулятивною або небезпечною. Водночас молодь найактивніше користується інформаційними технологіями у процесі навчання, комунікації, самореалізації, що ставить завдання перед системою освіти – формувати не лише навички володіння ІКТ, а й глибоку критичну, етичну, культурну та безпечну взаємодію з інформаційним простором.

За останні роки в українському та міжнародному педагогічному дискурсі суттєво активізувались дослідження, пов'язані з інформаційною культурою як окремим напрямом у вихованні особистості. Одночасно з цим розробляються педагогічні технології, які дозволяють інтегрувати сучасні цифрові інструменти в освітній процес без втрати гуманістичних орієнтирів.

Результати досліджень

Основою для дослідження виступили публікації наступних дослідників: Дембіцька, С., Кобилянський, О. (2023); Кузьменко, О., Кобилянський, О., & Дембіцька, С. (2022); Замора, Я. П., Бурега, Н. В. (2022); Карплюк, С. О. (2019); Коневщинська, О. Е. (2005); Мясковська, М., Кобилянська, І., Кисюк, Д. (2021); Шехавцов, М. О. (2021); Abdumalikov, A. A. (2017); Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., Kuzimenko, O. (2023); Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., Puhach, V. (2023); Dembitska S., Kobylianska I., Kuzimenko O. (2023); Dembitska, S., Kobylianskyi, O., Kobylyanska, I., Rysynets, N., Kovtonyuk, M. (2022); Dembitska, S., Kobylianskyi, O., Nahorniak, S., Puhach, V., Tatarchuk, V. (2025); Kobylianskyi, O., Stavnycha, T., Dembitska, S., Kobylianska, I., Miastkovska, M. (2024); Miastkovska, M., Dembitska, S., Puhach, V., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O. (2024), Myrzakhmetova, A. Zh., Khlebnikov, I. D., Rezvushkina, T. A., Karaseva, N. V. (2022); Lomachinska, I., Lomachinskyi, B. (2021); Puhach, S., Dembitska, S., Kobylianskyi, O. (2022).

Проблема формування інформаційної культури молоді досліджується у наукових працях як в контексті національного освітнього простору, так і в ширшому європейському та глобальному. В умовах активної цифровізації інформаційна культура є синтезом таких компетентностей, як критичне мислення, інформаційна грамотність, етичне використання цифрових технологій, вміння працювати з джерелами та розпізнавати фейки.

Засоби масової інформації та соціальні мережі мають потужний виховний потенціал, однак без навичок критичного сприйняття вони можуть дезорієнтувати та ввести в оману представників молодшого покоління. Таке середовище обґрунтовує необхідність включення медіаосвітніх компонентів у зміст дисциплін гуманітарного циклу, а також формування стійкої ціннісної позиції учня чи студента стосовно інформаційного контенту.

Проблематика інформаційної безпеки також привертає увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Ахметова А. Ж. аналізуючи правову та освітню базу Республіки Казахстан щодо формування інформаційної культури молоді, підкреслює, що ефективна освітня політика у цій сфері можлива лише за умови поєднання інституційних заходів, інтеграції теми інформаційної культури та безпеки в освітні програми, підвищення кваліфікації педагогів у цій сфері.

Науковці активно вивчають педагогічні підходи до цифрового навчання, зокрема роль сучасних технологій у підвищенні ефективності освітнього процесу. Особливу увагу приділяють використанню хмарних сервісів, інтерактивних платформ і соціальних мереж як засобів активізації навчання. Також варто наголосити на потребі формування в молоді здатності емоційно та етично оцінювати інформацію, що набуває особливої актуальності в умовах збройного конфлікту та зростання інформаційних загроз.

Психологічна стабілізація та фільтрація інформації, що надходить з інформаційного простору, стають важливими методами у формуванні цифрової культури. Інформаційна культура студентів вищих навчальних закладів повинна формуватися як наскрізна компетентність, інтегрована у всі дисципліни. Проблема полягає не лише у нестачі матеріально-технічної бази, а й у відсутності цілісної стратегії цифрової освіти, яка б об'єднувала педагогічні, психологічні та технічні аспекти.

Дослідження показують, що у практичній площині важливу роль відіграє готовність самого викладача до цифрового середовища. Від його цифрової компетентності залежить, чи зможе він не лише передати знання, а й виховати критичне ставлення до інформації. Серед форм активного навчання, які мають значний потенціал у формуванні інформаційної культури, дослідники виділяють: проєктну діяльність із цифровими ресурсами, медіакейс-уроки, створення навчальних блогів, участь у публічних онлайн-дискусіях.

Інформаційна культура – це не просто навички користування комп'ютером або пошуку інформації в за допомогою пошукових систем чи інструментів штучного інтелекту. Це насамперед внутрішня етика, яка формує відповідальну поведінку в цифровому середовищі, навички самооцінки інформації, протидії маніпуляції та інформаційним впливам. Без її цілеспрямованого формування неможливо створити безпечне освітнє середовище.

Висновки

Отже, формування інформаційної культури молоді є одним із найважливіших завдань сучасної освіти. В умовах цифровізації воно потребує системного підходу, інтеграції медіаосвітніх і цифрових компонентів у всі рівні навчального процесу, активного залучення педагогів до інноваційних методик. Результати досліджень засвідчують, що лише за умови поєднання технічних знань із гуманітарними орієнтирами можна досягти повноцінного розвитку особистості, здатної мислити критично, діяти відповідально та безпечно у сучасному інформаційному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Дембіцька, С., & Кобилянський, О. (2023). Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з професійної освіти засобами цифрових технологій. *Педагогіка безпеки*, 8(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2023-8-1-001-007>.
- Кузьменко, О., Кобилянський, О., & Дембіцька, С. (2022). Інноваційні засоби формування професійної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей. *Педагогіка безпеки*, 7(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2022-7-1-001-007>.
- Замора, Я. П., & Бурега, Н. В. (2022). *Компоненти формування інформаційної культури у студентів*. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання:

досвід, тенденції, перспективи» (28 квітня 2022 р.) Тернопіль, Україна, 16–17. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730407/1/36ірник%20тез%2028%20квітня%202022%20р..pdf>.

Карплук, С. О. (2019). *Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі// Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р.; за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка; укл. А. В. Яцишин, О. М. Соколюк. (С. 188–197). Київ.

Коневщинська, О. Е. (2005). Ціннісно-орієнтаційний потенціал засобів масової інформації та проблеми сучасної інформаційної культури. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 19, 1, 356–360. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/19_1/47_konevshchynska.pdf.

Мястковська, М., Кобылянська, І., & Кисюк, Д. (2021). Формування готовності майбутніх фахівців з професійної освіти до застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності. *Педагогіка безпеки*, 6(1-2), 21–26. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2021-6-1-021-026>.

Шехавцов, М. О. (2021). *Формування інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни*: дис. ... д-ра філософії. Старобільськ.

Abdumalikov, A. A. (2017). Formation of youth information culture. *Theoretical & Applied Science*, 55(11), 277–280. URL: <https://doi.org/10.15863/tas.2017.11.55.36>.

Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Kuzimenko, O. (2023). Training of specialists in technical specialties to professional activity according to the requirements of the integrative approach. *Professional Pedagogics*, 1(26), 110-121. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.110-121>.

Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Puhach, V. (2023). Psychological and didactic fundamentals of modern educational technologies of visualization. *Педагогіка*, 1, 36-43.

Dembitska S., Kobylianska I., & Kuzimenko O. (2023). Training of specialists in technical specialties to professional activity according to the requirements of the integrative approach. *Professional Pedagogics*, 1(26), 110-121. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.110-121>.

Dembitska, S., Kobylianskyi, O., Kobylyanska, I., Rysynets, N., & Kovtonyuk, M. (2022). Information technology for organization of the ascertaining stage of pedagogical experiment. *Modern Science–Moderni veda*, 2, 157-165.

Dembitska, S., Kobylianskyi, O., Nahorniak, S., Puhach, V., & Tatarchuk, V. (2025). Usage of Artificial Intelligence for the Individualization of Learning in the Institutions of Higher Education. In: Auer, M. E., Rüttmann, T. (eds) *Futureproofing Engineering Education for Global Responsibility. ICL 2024. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 1260. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-85652-5_21.

Kobylianskyi, O., Stavnycha, T., Dembitska, S., Kobylianska, I., & Miastkovska, M. (2024). Innovative Learning Technologies in the Process of Training Specialists of Engineering Specialties in the Conditions of Digitalization of Higher Education. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education. ICL 2023. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 911. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53382-2_1.

Miastkovska, M., Dembitska, S., Puhach, V., Kobylianska, I., & Kobylianskyi, O. (2024). Improving the Efficiency of Students' Independent Work During Blended Learning in Technical Universities. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education. ICL 2023. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 899. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51979-6_21.

Myrzakhmetova, A. Zh., Khlebnikov, I. D., Rezvushkina, T. A., & Karaseva, N. V. (2022). Regulatory framework for the formation of information culture of modern Kazakhstan youth. *Вісник Карагандинського університету. Серія: Історія. Філософія*, 3(99), 114-127. URL: <https://history-philosophy-vestnik.buketov.edu.kz/index.php/history-philosophy-vestnik/article/view/536/468>.

Lomachinska, I., & Lomachinskyi, B. (2021). The role of information culture in the university knowledge management system. *Educological discourse*, 32(1), 1–19. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.1>.

Puhach, S., Dembitska, S., & Kobylianskyi, O. (2022). Improvement of professional training of technical specialists according to requirements of integration methodological approach. *Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка»*, 3(111), 14-23.

Комар Владислав Ігорович – аспірант кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: komarvlad1309@gmail.com.

Vladyslav I. Komar – Postgraduate Student, Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: komarvlad1309@gmail.com.